

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора психологічних наук, професора
С.К.Шандрука на дисертацію Сью Болуня «Детермінанти атрибутивної
поведінки особистості», поданої на здобуття наукового ступеня доктора
філософії за спеціальністю 053 – Психологія**

Дисертація Сью Болуня є самостійним завершеним дослідженням, яке сприяє вирішенню однієї з актуальних проблем психології – дослідженню набуття особистісного досвіду та формування відповідного ресурсу в процесі функціонування в комунікативно-інтерактивних ситуаціях соціумного буття. Її теоретико-емпіричний зміст пов'язаний з науковими розробками кафедр теорії та методики практичної психології «Науково-методичні основи практичної підготовки психологів» та сімейної та спеціальної педагогіки і психології «Розвиток професійних якостей майбутніх фахівців соціономічної сфери» Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського. Тему дисертації затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (протокол №11 від 27 червня 2019 р.).

Актуальність дослідження зумовлена соціальною та теоретичною значущістю питань, пов'язаних із визначенням психологічних умов надійного функціонування людини у соціальному середовищі. Теоретична розробка проблеми може стати у нагоді при розробці як загальної теорії особистості та діяльності, так і теорії взаємодії, спілкування та міжособистісних відносин з огляду на можливості її конкретизації посиленням на явища, що відтворюються у понятті атрибутивна поведінка.

Наукова новизна та теоретична значущість дослідження полягає у тому, що вперше теоретично обґрунтована і розроблена концепція атрибутивної поведінки як поведінки, детермінованої суб'єктивним тлумаченням об'єктивних комунікативно-інтерактивних обставин; аргументовано доцільність її вивчення в інтерсуб'єктній парадигмі, де атрибутивні дії комунікантів є ментальним продовженням їхніх особистісних якостей; сформульовано положення про можливість опосередкованого

психодіагностичного вимірювання атрибутивної поведінки; показано, що атрибутивна поведінка є поведінкою в сфері міжособистісних взаємовідносин, яка забезпечує розв'язання комунікативно-інтерактивних задач при опорі на переживання власної суб'єктності (самоствалення, самооцінка), пов'язаної із соціальним інтелектом, проявами комунікативної толерантності та асертивності. Також поглиблено розуміння поведінки як біхевіорального явища, детермінованого ментальною активністю індивіда, заснованої на різному співвідношенні об'єктивного та суб'єктивного (атрибутивного) у розумінні умови задачі. У роботі обґрунтовано положення про колективний суб'єкт провідної діяльності як досвідну основу вирішення діалектичних протиріч у її здійсненні, рівень організації якого визначає рівень патернального розвитку поведінки кожного окремого суб'єкта. Набули подальшого розвитку теоретичні положення про соціальну, міжособистісну, педагогічну взаємодію як об'єктивну поведінкову основу формування та розвитку особистості.

Згідно теоретико-методологічному задуму дисертанта, перший розділ містить міркування про атрибутивну поведінку як системне явище з посиланням на його першочергові зв'язки з особистісними характеристиками особи як діяча у комунікативно-інтерактивній ситуації. Розглядаючи атрибутивну поведінку з огляду на її багатоаспектність, дисертант наголошує на діалектичному поєднанні в ній процесуальних та результативних ознак мовленнєвої поведінки, вказуючи на комунікативно-інтерактивні взаємини як основне осереддя її здійснення.

Атрибутивну поведінку в цілому схарактеризовано як біхевіоральне явище, яке ґрунтується на особистісних факторах комунікаторів, відображає особливості ментального відображення ними спільної ситуації з використанням відповідного особистісного ресурсу.

Заслуговує на увагу судження автора про те, що «атрибутивна поведінка може бути відтворена при зверненні до таких критеріальних ознак, як особистісність, самоствалення та самооцінка особистості, соціальний

інтелект, толерантність та асертивність» (с. 80). Змодельовавши особистісну ресурсність за допомогою відповідних критеріям психодіагностичних методик, дисертант побудував гіпотетичну модель атрибутивного. В ній наголошується на імпліцитності атрибутивних суджень при розв'язанні комунікативно-інтерактивних задач, формулювання яких здійснюється комунікантом як особистістю при зверненні ним до соціального інтелекту, толерантності, самоствалення та асертивності (с. 90).

Заслуговують на увагу сформульовані дисертантом методологічні принципи рециприкності, задачності, сигніфікативності, соціо-культуральної гомогенності, конгруентності, результативності та особистісної ресурсності, в світі яких атрибутивна поведінка постає як біхевіоральне явище, що виникає на перетині об'єктивного відображення комунікативно-інтерактивної задачі особою та її суб'єктивним тлумаченням. Особливості суб'єктивного тлумачення сходять до мовленнєвого та соціо-культурального досвіду індивіда, які забезпечують йому відповідну змістовну основу, необхідну для тлумачення ситуативних подій і формування ментального підґрунтя потенційної поведінкової відповіді на них.

Цілком резонним є судження дисертанта про те, що атрибутивна поведінка «пов'язана з постійним вибудовуванням та перевіркою «задачних» гіпотез, зорієнтованим на отримання відповідного особистісного значущого результату» (с. 99), що залежить, як він вважає, від рівня розвитку особистісної ресурсності, поняття про яку детально аналізується на початку третього розділу, присвяченого розгляду атрибутивної поведінки як перманентного різнорівневого явища в життєдіяльності індивіда.

Кореляційний аналіз психодіагностичних показників дозволив «визначити сполучення різнорівневих проявів особистісного ресурсу атрибутивної поведінки, які накладають своєрідний відбиток на сприйняття події» (с. 152). Автор наголошує на залежності поведінки особи від тлумачення змісту та мотивів поведінки учасників комунікативно-інтерактивної ситуації.

Факторний аналіз емпіричних даних, отриманих від студентів-третьокурсників технічного вишу, які утворювали основну вибірку дослідження, дозволив визначити найбільш суттєві комплекси детермінант атрибутивної поведінки, що вказують на міру поширеності відповідних типів поведінки, починаючи з типів, в яких найбільш помітним є прояв соціальної контактності, недовірливості та емоційної рафінованості і найменш – соціальної сміливості, нетерпимості, імпульсивності.

Вважаючи основною детермінантою атрибутивної поведінки комунікативно-інтерактивний дискурс, як головну особливість соціумного буття індивіда, дисертант, спираючись на результати тренінгового навчання з наголосом на рефлексивному ставленні до явищ, опис яких подано у формулюваннях психодіагностичних методик, дисертант доходить висновку про залежність якості конструктивної комунікації індивіда від міри рефлексивності його соціального навчання.

Поряд із загальною позитивною оцінкою дисертації, яка відрізняється безсумнівною теоретичною та практичною значущістю, слід висловити певні зауваження та побажання, що стосуються необхідності:

- 1) більш чіткого визначення поняття «детермінанта» з відповідним його системним описом відповідно меті дослідження;
- 2) схарактеризувати поняття «атрибутивна поведінка» з більшим наголосом на її суб'єктній ознаці;
- 3) перенесення сформульованих в дисертації методологічних принципів, що відтворюють концептуальне уявлення автора про атрибутивну поведінку на початок тексту роботи;
- 4) більш детальної теоретичної характеристики поняття «колективний суб'єкт» з наголосом на його значенні для інтерпретації емпіричних показників, що стосуються складових особистісного ресурсу досліджуваних студентів-третьокурсників;

- 5) більш детального відтворення поняття ментального моделювання поведінки, як базисної основи поведінки особи при розв'язанні комунікативно-інтерактивної задачі;
- 6) можливості перенесення теоретичних узагальнень дисертаційної роботи щодо детермінант атрибутивної поведінки на більш широке коло поведінкових явищ, які стосуються не тільки вікового періоду на перетині юнацького та зрілого віку.

Висловлені зауваження не знижують загальної теоретичної та практичної значущості дисертації, яка є суттєвим внеском у загальну теорію атрибутивної поведінки.

На підставі зазначеного можна стверджувати, що дисертаційна робота «Детермінанти атрибутивної поведінки» зроблена на високому науковому рівні, за своєю значущістю, науковою новизною та практичною спрямованістю отриманих результатів повністю відповідає існуючим стандартам, за змістом і оформленням відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022р., а її автор – Сьюй Болунь – заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 – Психологія.

**Доктор психологічних наук, професор,
Західноукраїнський національний університет,
Міністерство освіти і науки України,
професор кафедри психології
та соціальної роботи**

Сергій ШАНДРУК

Підпис	<i>Сергій Шандрюк</i>
Завіряю:	<i>Аліо Сеник</i>
НАЧАЛЬНИК ЗАГАЛЬНОГО ВІДДІЛУ	<i>Аліо Сеник</i>

